

Een ideeënroman

DON LORA

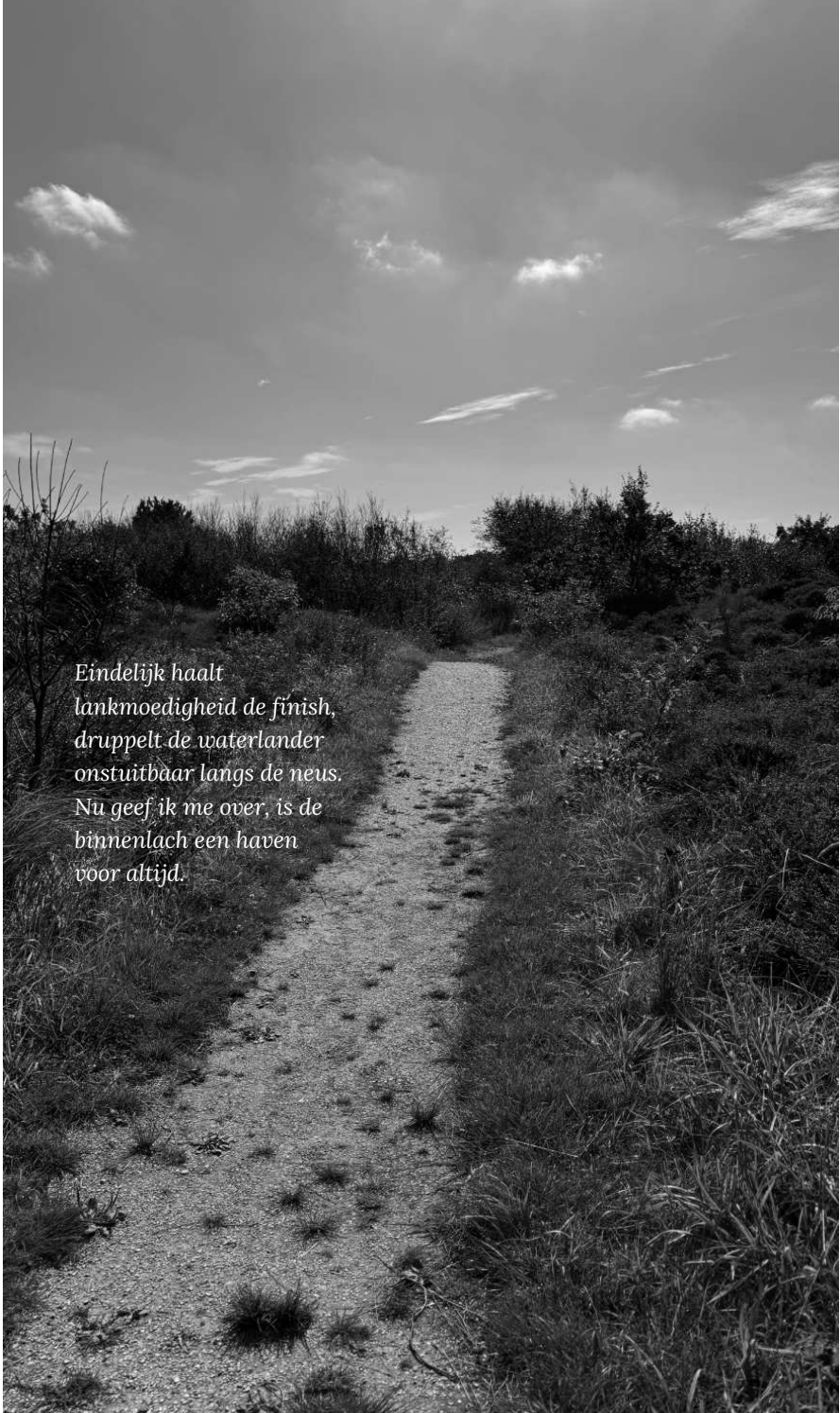
Arold Jansen

Eerste deel

DON LOR A

*Kroniek van een gedachtenreis
langs de heilige huisjes
van onze tijd.*

*Eindelijk haalt
lankmoedigheid de finish,
druppelt de waterlander
onstuitbaar langs de neus.
Nu geef ik me over, is de
binnenlach een haven
voor altijd.*

PROLOOG

De enig vrije wereld ben ik. Dag en nacht toegankelijk, voor een gedroomde wandeling of een goed gesprek. Buiten schaken met een mond vol Chardonnay, op een omkleedje met fruitmotief en rafelranden. Wind door de haren, het ritme van golven die breken op het strand, ruisend helmgras als een strijkkwartet. Links van dat met witte schelpen bedekte duinpaadje, in een vallei gevormd in eeuwen, is de luwte, stroomt het hart vol en het hoofd leeg. Daar, uit de wind, anker ik mijn voeten in een laagje koningszand en overzie ik in een seconde mijn favoriete wentelwereld.

Slechte energie vervliegt er. Alsof ik ontwaak na een nacht eerste liefde en de lome ochtend beleef als hoofdrolspeler in een boek dat de dag ervoor nog niet bestond. Vrij, onaantastbaar, overdonderend – memorabel als de eerste zoen. Alle gedachten over nut en noodzaak *gereset* door het heerlijk niets. Lucht, aarde en water. Met in het hart een glooiend duin, een strandkamer gebouwd van minuscuul gesteente. Puur. Ik kan er de diepste aarde raken, er met open ogen *ins Blaue hinein* dromen. Het is ergens in het nergens, iets in het niets.

In de oksels van die roomwitte heuvels word ik bij elk bezoek geballoteerd en toegelaten tot de *orde van nix*. Het biedt toegang tot de oplaadpaal, een stalen staak in het zand waar ik de energie vind mezelf te verweren tegen weer een dag narcisme, nepotisme en verkeerde gulzigheid. De loutering niks meer of minder dan berusting die ontstaat als ik er met gesloten ogen mijn hedendaagse *Hunnen* versla. Op die gewijde grond, in die heilige biotoop, gelden mijn spelregels, mijn woorden en geloof ik orthodox. Ik verlies er de gedachte aan afgunst, arrogantie en oneerlijkheid nog voordat ze als gezicht of stem beklijven, vertrap er exuberantie en obsessieve zelfzucht onder een blote voet.

Daar kan dat. Het is een vrijplaats, een balkon onder het dak van de wereld dat innerlijke stormen gratis verjaagt, me waarachtig aardt. In de boezem van dat majestueuze duin, in een loge tussen wiegend helmgras, reinigt het samenspel van elementen mijn getergde geest. Opgewekte verlangens, haast en de nagalm van irrationele zelflust hebben er geen bereik. Op de schrale, zilte zandgrond kan geen wortel van *Digitalia* houvast vinden.

Voor mij is het de ware, de enige kerk. Onaantastbaar. De grootsheid van het spel tussen de zee en het land, natuur en de elementen, is er intens en onafgebroken aanwezig. Het water heerst, vormt zich naar de beweging van een uitgestrekte hand die het land afwisselend streelt en dan weer agressief overweldigt. De duinen als basilieken, met de strekdam als processiepad naar een voor mensen onbegaanbare diepte: het robuuste looppad waar je als kleine jongen zeesterren en krabben zoekt. Als de vloed komt is de golfbreker het territorium van steltlopers, meeuwen en aalscholvers die de strijd tussen land en water telkens met een klein aanloopje ontlopen.

Die samenhang van elementen, het geluid van wind, water en vogels, geeft aan mijn bestaan zuivere betekenis. Het is de geboorteplaats van soorten, revoluties en halfbakken tienerliefdes die de volwassen status nooit bereiken. Ik geloof erin dat mensen op zomerdagen massaal naar het strand trekken omdat die plek energetisch het doelgebied vormt van hun eigen oorsprong en evolutie – het is een baarmoeder. Je kleedt je uit, wordt gelijk aan alle anderen, wentelt je naakte huid in een zandbak vol geologische geschiedenissen en ondergaat in de golven de wederdoop. We beleven er onze historie, leven het heden en zien er onze toekomst – overdrachtelijk aan de horizon.

Ademruimte biedt het, een puls. Ik doe er mijn ogen dicht, laat de last zinken in de schoot van een willig zandvolk dat zich met miljoenen rondom mijn voeten verzamelt. Oorverdovend kalm klinkt het *Adagietto*, in een lyrische oceaansymfonie die het leven zachtjes goedendag wuift. Uitgeput beëindigt het water zijn stroomreis, valt het krachteloos op een matras van goudachtig zand – vergankelijk als het grootste kasteel dat ik er bouwde.

Achter het hoge duin verdrijft de alarmroep van een kolonie zilverbreeuwen het schelle geluid van de scheepsbel waarmee de ijsscoverkoper zijn komst kenbaar maakt. Een bruine kiekendief scheert in glijvlucht over de duintoppen op zoek naar prooi. Het is de laatste ronde voor het scharlakenrood van de schemering plaatsmaakt voor de intimiteit van sterrendonkerte. De hemel oplichtende stadswaas is ver, het krioelende geurlint van kokosolie vervliegt. Het is tijd om te gaan.

Ga je mee?

1

In het vruchtwater de
gespiegelde blik,
doorzichtig en
breekbaar, de kieuwen
open. Jagerkind op de
regenboog van zee, het
wit gevlochten net vol
levenslust.

Hartelijk spartelt de zilte
mentrix voor. In de rode
emmer haar theater
dwarrelend op een
aardkorst van strand.

DE CONCEPTIE

...

Over de wortels van bezieling, graven naar grondstenen, de vondst van de rede, dansen met denken en doen en ontdekkingen van goed, beter, best en de rest.

Don Lora ervoer zijn nietigheid aan de randen van land en zee, bij bergen of starend naar het heelal. Ze leken een hand uit te steken en met een wijsvinger tegen zijn borstkas te drukken. Aan de voet van een alp, of met een telescoop in een donkere achtertuin, voelde hij zich klein als een mier en verloor de wereld haar menselijke maat. Dat gevoel was overweldigend, beangstigend, maar tegelijk een motivatie om verder te kijken – het beloofde hem een avontuur, een les. Hij was geen passieve toeschouwer, maar behoorde tot wat groeide, ruiste en ademde.

Die existentiële openbaring overviel hem het eerst op *Sarepta*, een braakliggend terrein naast zijn hartelaan in Haarlem. Daar lag zijn kleine wildernis, een plaats waar nieuwsgierigheid ruimte kreeg. Hij bracht er als kind middagen door, met een schep en een emmer – school uit, graafpak aan. Hij wroette in de aarde, begroette de wormen, duizendpoten en engerlingen en leerde langzaam de regels van bloei en verwelking kennen – in het spoor van de jaargetijden. Grootseheid lag niet alleen achter een horizon; soms zat ze onder zijn voeten, in de grond. Als hij wilde, kon hij ernaar graven en het zien. Wat hij miste, voor zijn gevoel ontbrak, voegde vurigheid toe aan zijn ambitie om verder te zoeken.

Vergankelijkheid kon je aanraken. Bedekt met planten, stenen en aarde, lag ze naakt onder de grond, als feiten uit een andere tijd. Sommige waren manifest, andere gedateerd en elke dag een beetje vager of brozer.

Hij zag hun sporen. De groeirichting van de grote berk met de boomhut was gericht naar de zonsopkomst, vaak met de wind in de rug. Die boom, met een houten vlonder op twee meter hoogte, werd zijn missiepost. Vanuit de fortificatie keek hij uit over de wildernis, koos hij de route van zijn dagexpeditie, of bepaalde hij de vierkante meter die hij zou openleggen.

Wie zocht, die vond. De oase van verwondering begon zodra hij de grijs geverfde houten schutting om het terrein was gepasseerd. Amper honderd meter van zijn huis vond hij, op anderhalve meter diepte, tientallen zeventiende- en achttiende-eeuwse pijpenkopjes. Het waren geen scherven, maar berichten. Hij waste ze, bestudeerde reliëfs en emblemen en probeerde de witte klei pijpjes soms te herstellen tot de heelheid die hij op antieke steengravures had gezien in een museum. Eenmaal gedroogd trok hij voorzichtig aan de dunne steel, alsof hij de adem van de oorspronkelijke gebruiker terug kon laten keren. Hij ademde de frisse boslucht van zijn kinderkamer, maar in zijn hoofd verplaatste hij zich naar een andere tijd. Op het verwilderde stadsterrein ontdekte hij ritmes in bladkleuren en aardlagen: arme bosgrond boven zand, subtiele kleurverschillen rond een verroest spijkertje dat zijn vader als vroeg negentiende-eeuws had gedateerd. Het nageltje gaf betekenis, inspireerde zijn volgende ontdekkingsreis. Elke vondst deed dat.

Hij groef overal ronde kuilen en tatoeëerde het land, methodisch, zoals artilleriebeschietingen kraters maakten in landbouwakkers. Elk gat in de grond was een som van tijd en inspanning, stond onder toezicht van de mooiste lindes, beuken en zomereiken op het westelijk halfrond. Ze waakten over hem.

Soms leverde een graaftocht niets op en voelde hij teleurstelling. Maar de volgende dag vond de onrust hem weer en begon het van voren af aan. Hij hield vol, zou graven; het terrein was zijn rimboe. Groot genoeg om het land als wereld te ervaren, klein genoeg om het te overzien en de geur te memoreren. Na een zomerse regenbui rook de aarde als vochtige klei. Bloemige oliën van vruchtdragende struiken mengden zich dan met de grondlucht tot petrichor. Je kon douchen, maar nam de geur mee naar bed.

Dat land, zo'n vier voetbalvelden groot, was een aan hem toegevalen heerlijkheid. Onder de oppervlakte lag een verhaal dat alleen hij kon vinden. Graven was als lezen.

In zijn fantasie lag er een *Steen van Rosetta* onder de bessenstruiken, misschien een graal of de voet van een adelsglas. Ze waren verstopt in de zanderige, gelige grondlaag boven het grondwater, die aantoonde dat dit deel van de stad oorspronkelijk op een strandwal was gebouwd. Scherven van geglazuurde vazen, borden met blauwe aders en bierkannen – gewassen en op grootte gesorteerd – vertelden ze de verhalen van de mensen die hier eeuwen eerder hadden geleefd. Hij wekte hun geschiedenis tot leven; eerst in de kleine wildernis van Sarepta, daarna als leerling-woudloper in het stadsbos achter zijn huis.

Pal naast de kaarsrechte Spanjaardslaan, met rijen zomerlindes en Hollandse lindes, lag de majestueuze Haarlemmerhout. Het negentiende-eeuwse stadsbos van Zocher strekte zich ooit uit tot diep in het huidige Heemstede en had tijdens de Tachtigjarige Oorlog dienstgedaan als natuurlijke barrière tussen Haarlems prinsgezinden en de Spaanse troepen van Don Frederik.

Daar, op de modderige wandelpaden en het hoge gras van voetbalveld *het Santje* aan de Wagenweg, bewoog Lora in onmogelijke mode op een bruine fiets met fietstassen waar een leren vijfje precies in paste. Het was zijn heilstaat, zoals elk land aan de rand van dorp of stad kinderen leerde de schoonheid van kleine dingen te zien. Je stak er de slootkant in de fik of liep er je eerste Paasprocessie; met de zelfgebakken broodkip op de stok in het spoor van de heilige juf Maria.

De Haarlemmerhout was zijn *incubarium*: een broedplaats van pakweg vier vierkante kilometer die als een landkaart in zijn geheugen stond gegrift. Hij voetbalde met oude zomereiken als fluisterpubliek, zag er op de paden zijn eerste eekhoorns en herbeleefde het *Beleg van Haarlem*, stadsgeschiedenis die hij als zesdeklasser had leren kennen in het fameuze jeugdboek van Piet Huurdeman. Het samenspel van die elementen voorzag betekenissen van een ankerend besef: de wereld was groot, leek oneindig, maar haar waarheid was tastbaar en lag in details – een geur, de vorm van een boomwortel, een kuil.

Land en zee overweldigden hem tijdens storm; bergen en sterren
zwegen en betoverden hem op afstand met hun grootsheid en licht.
Maar alleen de grond gaf hem iets prijs, mits hij bereid was te graven.
De scherven die Lora bewaarde op een boekenplank waren in zijn
verbeelding een erfenis van schutters en geuzen of Spaanse *tercios*, die
hun kampement in de winter van 1573 hadden afgebroken en het servies
gehaast in een afvalput hadden gegooid – ze waren voor hem bestemd.

Zijn collectie groeide gestaag. De scherven en pijpjes waren voor de
buitenwereld niet waardevol, maar elk stuk gold voor hem als een klein
fortuin. De vondsten werden een bestemming en maakten hem
zekerder. Ze voedden zijn speurzin en gaven betekenis aan de eerste
etappe in zijn persoonlijke *grand tour*: een reis door de
landschapshistorie, die zich overal als mierenheuvels openbaarde –
sporen van zijn ontdekkingslust. Ze brachten de tijding van een andere
tijd aan de oppervlakte. Je moest blijven graven, tot op de bodem gaan.
Maar daarna was er altijd een opbrengst, werd het opborrelende
grondwater een zwembad voor de zangvogels of de groene specht.

Iedere kuil onthulde iets van hemzelf en stimuleerde een inzicht dat in
zijn droomslaap een vrucht van werken werd. Scherven van een
drinkbeker brachten hem in zijn verbeelding als tapjongen in een van de
tavernes bij de Hout, aan de vooravond van de historische belegering.
Naast de grote tafel met het contingent lansiers zat een jonge luitspeler
op de toog, de benen gekruist. Hij zong een strijdlid en jammerde om
de honger, in dichterlijk Oudnederlands.

Lora's fantasie maakte het echt; hij kwam aan tafel met schutters en
gildemeesters, kreeg een regel in een boek dat het waard was bewaard
te blijven. Hij stelde zich voor dat hij was beland in een kroeg waar Jan
Steen graag inspiratie opdeed – de kleipijpen lagen losjes verspreid op
de tafels. Als hij wakker werd, waren de scherven in zijn hoofd gelijmd.

Het kinderboek van Huurdeman over Het Beleg, dat nu alleen nog tweedehands was te vinden, was voor Lora als een heilig vormsel geweest, gaf betekenis en opende zijn ogen. Veel straatnamen en plekken in de stad kregen door het lezen van het boek een tweede leven; de donkerblauwe emailen bordjes op palen en muren bleken gevuld met namen en plaatsbepalingen die het waard waren eindelijk te worden herinnerd.

De Rustenburgerschans, ooit een verdedigingswerk bij Schalkwijk, leefde nu voort als de Rustenburgerlaan. Op de oude bolwerken langs het Spaarne, in de buurt waar later de Droste-chocoladefabriek verrees, kon hij achter zijn ogen op het gedempte Haarlemmermeer de strijd tussen Oranjegezinde watergeuzen en de Spaanse vloot herbelevén. Zo gaf elk deel van de stad het verleden een tastbare aanwezigheid in het heden.

Geschiedenissen waren overal.

Bij de Ripperdakazerne – in de jaren negentig van de vorige eeuw omgevormd tot appartementencomplex – rende zijn vader tijdens zijn dienstplicht wekelijks over de stormbaan. Kettingladder, dubbele balken en een forse stormmuur vergden beheersing en kracht; ze rekenden af met de corpulentie van de overvloed.

Die macht over jezelf toonde prudentie en bracht innerlijke rust en onverstoornbaarheid. Het was iets wat Lora leerde tijdens zijn archeologische sessies op het land van Sarepta en dat hij later in zijn leven opnieuw zou tegenkomen. Gedisciplineerd zicht bracht inzicht: elk gevonden feit kon je registreren, ordenen en begrijpen. Daarna volgde de congruentie en kwam de verheldering die zijn interesse in de samenhang van alles voedde.

Een oude in- en uitwatering in de kademuur voor het hoekpand De Waag aan het Spaarne had in zijn kindertijd altijd zijn oog getrokken. Het was een blauwe slagader van het oude stadshart: ooit tegelijk waterbron en openbaar riool. Inmiddels was de inlaat dichtgemaakt en liep er een waterleiding.

Wat hij als jongen ontdekte over de oude stad, leerde over de Hout en de heraldiek van Het Beleg, werd tijdens zijn middelbare schooltijd fysiek tot leven gewekt. In het eerste jaar op het lyceum voegde de reïncarnatie van *Kenau Simonsdochter Hasselaer* zich bij zijn klas: een rossige Hasselaar uit het chique Kenaupark. Onverstoorbaar en woest, dreef ze docenten vaak in het defensief en betrad ze gedachteloos de barricaden in conflicten met de rector. Haar emoties volgden een eigen logica en werden in de calvinistische klerkencultuur van het lyceum niet begrepen. Ze had een Januskop, was voorspelbaar en meegaand in eigen kring, maar vocht als Marianne als haar conventies op het hakblok kwamen.

De geschiedenis – alles wat erop terugverwees – bracht oude verhaalkracht in Lora's nu. Alles wat hij zag, proefde, rook en beleefde, kreeg perspectief. Historie, in de grond, op papier en in de lucht, werd een universeel paspoort. Het gaf hem toegang tot de levens van mensen en bewegingen en liet hem steeds voorbij de horizon kijken. Hij vloog mee tijdens de eerste KLM-vlucht naar het voormalige Batavia, in een blauw jubileumboek. Hij betrad de Texelse natuur van de jaren veertig in een Verkade-album van Jac. P. Thijsse en doorleefde een dag in een *Oprechte Haerlemsche Courant* uit 1660, gekocht op een rommelmarkt voor negen euro. Het waren grootheden die hem in staat stelden de mores van een andere tijd te vangen – in een beeld, een woord of een klein detail in een foto of schilderwerk. Soms vloog hij, soms was hij bioloog, soms letterzetter in een drukkerij. Toen hij als zeventienjarige vier achttiende-eeuwse delen over de geschiedenis van Haarlem van *Cornelis de Koning* cadeau kreeg van een bekende politiek journalist, had Lora al drie boekenplanken vol historische kranten, antieke oorlogspropaganda en bewaarboeken verzameld. Samen boden de publicaties hem wetmatigheden van de grote lijn. Oudheden in de vuilcontainer gooiden voelde als heiligschennis; het was als het ontkennen van een verleden dat hij eerst wilde ontdekken – door erin te graven.

De emeritus-journalist inspireerde als meningmaker zijn oerknal en legitimeerde zijn nieuwsgierigheid naar relaties en verbanden. Nog steeds zag hij de eettafel in de Aerdenhoutse villa, een altaar dat links van een glazen serre stond en uitzicht bood op de tuin. Gedimd licht in de avondschemer, coryfeeën als Den Uyl of Van der Stoel met de journalist in gesprek – de reebruine jachthond gestrekt in de hondenmand op een verhoging. De stand van het land werd in goede huizen tussen doperwt en biefstuk besproken, of aan de biljarttafel van Arti et Amicitiae aan het Rokin, met twee glazen rode wijn.

Hij voelde zich thuis in de belofte van de rede. De weergave van een intiem, persoonlijk gesprek in twee of drie kolommen op de binnenlandpagina leek hem een potente uiting van democratisch medebestuur, ook al was het een romantisch beeld in een gelukkig verzuilde tijd.

Een geoefend journalist was maar een zeef voor het scheiden van water en voorgekookte boodschappen. Je tekende feiten op en controleerde deze, gaf energie aan een mening of duidde de suggestie. Daar hield je betekenis meestal op – je rook het watersulfide in een scheet tot deze in de ruimte vervloog.

Lora voegde de daad bij het woord en koos een opleiding tot letterknecht aan een gerenommeerde journalistenschool. Hij betrad het dek van Darwins *Beagle*, leerde de tuigage kennen, bediende het grootzeil en maakte kennis met het zeilkarakter van de bark. Gedurende zijn ontdekkingsreizen verscheen wekelijks een nieuw, denkbeeldig werelddeel in het kijkglas van zijn telescoop. Het beeld van die nieuwe waarheid plaatste hij overdrachtelijk in een boomdiagram: het gebouw van weten of vergeten. De stam van die boom symboliseerde eerste wind, een nieuwsmoment, de takken toonden afsplitsingen en de verspreiding van het nieuws.

Zo leerde hij dat de 'objectiviteit' en de 'evolutie' van feiten af te pellen waren als een banaan. Hij moest goed beginnen, weten waar hij de gele schil begon te verwijderen, zoals hij ook het gewicht van elk gesprek juist moest inschatten om het evenwicht tussen welles en nietes te bewaren.

Onder die vezelrijke schil – een beschermlaag tegen invloeden van buitenaf – school de sensatie die hij wilde proeven. Daar waren de vitaminen A en C en openbaarde zich de zoete suikersmaak.

Wie onzorgvuldig te werk ging, onoplettend was, kon over de schillen uitglijden. Maar dat gebeurde zelden. Het juist verwijderen van de celluloselaag was een aangeleerde vaardigheid: een manier om de kern van het andere bloot te leggen.

Zijn aandacht voor ordeningsprincipes verschoof al snel naar het verkennen van structuren voor communicatie. Met taal kon je niet alleen betekenis overbrengen, maar ook een intentie onthullen.

Lora jongleerde met woorden, leerde vraagstijlen hanteren en ontdekte dat de eerste oogopslag meestal alles wat volgde juist voorspelde. De premissen van de waarheid toonden zich op een brandschoon Petri-schaaltje en boden zich dagelijks ter bestudering aan.

In ieder gesprek leerde hij iets over de kikkers in de plas: hoe het gekwaak hun territorium begrenste of verheerlijkte en hoe het een lokroep was – voor dameskikkers of een bosuil. *Kijken* werd zijn hartenkoning, discipline bracht context en rechtlijnigheid creëerde een waarheidsmantra. Hij bouwde inzichten.

Duizenden keren had hij, als een havik op een houten paal, geconcentreerd naar het omliggende territorium getuurd. Zelfs met één oog blind zou hij elke beweging herkennen – de trilling van het gras, de subtiele verschuiving in de vorm van het landschap. Eén beweging tussen alle gekende, stilstaande elementen, gaf voldoende signaal.

De journalistiek bood hem zicht op een afgebakend doelgebied, gaf zuurstof aan korte en lange patronen en liet hem met zijn vingertoppen naar het hartritme van de dag tasten. Het was methodisch. Hij kon zijn diagnostisch vermogen benutten, zijn creativiteit ruimte geven en ontving in ruil voor zijn registraties een stroompje kriebelende energie. Hij kon snel van een afrastering opvliegen, hoog in de lucht cirkelen op de thermiek en ongezien de muis of het jonge konijn zien bewegen – als een jachtige havik of als een van de koerende houtduiven die hem als kleine jongen een luchtige ochtendsonate brachten, vanuit de oude beuk naast zijn slaapkamer.

Lora zag hoeveel herrie stilte in zich kon dragen en hoe een geluidloze storm een tirade kon zijn. Hij ervoer dat het ecosysteem in zijn toekomstige beroepsjungle divers was en dat facties of affiliaties zoiets als clubkleuren belichaamden. Hij kon zich eraan laven, of er enige afstand van nemen – royalist, patriot of iets daartussenin. In dat continue krachtenspel leerde Lora de werking van gelijksoortige en ongelijksoortige polen onderscheiden en ontdekte hoe hij het resultaat van waarneming aan zoveel mogelijk verstandige, doorleefde en bewijsbare principes kon verbinden.

Iedereen was anders en toch gelijk; loyaliteit was een geloof op zich. Je had progressieve azijnpissers die de stem van de VPRO als elitereligie kozen; Drentse hardrockers van boerenkomst die in hun studentenkamer een illegale radiozender bestierden; stil-gereformeerde geloofsvolgers die de vrije zin 's nachts luid doopten in hun christelijke of mormoonse brandpunt; liberalen die de vrijheid-blijheid van hun welvarende middenstand katapulteerden en Friese skinheads die hun anti-maatschappelijke inslag vooral debiteerden bij ferme dronkenschap. Persoonlijke overtuigingen en uitbundig gedrag – zelfs het realiseren van een wietplantage in een glazen kas om het studentenleven en opleiding te bekostigen – werden oogluikend getolereerd zolang de journalistieke prestatie, gestaafd door een formule van feitelijkheid, talent en saamhorigheid, onaangetast bleef.

Je kreeg op je donder en dan ging het leven door. Iedereen verdiende een paar laatste waarschuwingen. De waarheid kwam voor God en verbond allen, als het kon binnen de grenzen van de christelijkheid. Nieuwsgierigheid was de slagroomtaart in de vitrine die je de hele dag kon eten. *Sturm und Drang* werkte als verbindend DNA, een *raison d'être* die registratiedrift dicteerde en opinies op merites beoordeelde.

Dat macht en onmacht in de journalistiek in dezelfde krappe twijfelaar sliepen – elkaars schaduw waren – besepte Lora al snel. De waarheid was zwart of wit; pas als die scheiding uitbleef, ontstond een stroom grijs. Je kon de journalistieke toepassingen uit het hoofd leren: rijtjes, ritmes en regels. Maar techniek alleen volstond niet. Je had ook bevlogen onderzoekslust en lef nodig. En je moest weerstand bieden aan machinaties die je karakter, talenten of opvattingen probeerden te sturen. Verwachtingen en werkelijkheden botsen hard in de projectiegrot, lieten percepties kantelen en brachten de morele weegschaal uit balans, waardoor het zicht op hoofd- en bijzaken vervaagde. Niets in het nieuws was meer waar dan dat.

Zijn visie evolueerde, schrijven werd empirisch, maar wat hij aan inzichten verwierf bekoorde niet – de liefde die hij vermoedde werd niet groots en meeslepend. Al gedurende zijn afstudeerjaar raakte Lora enigszins verdwaald in het land van radio en krant. Los van het feit dat hij constateerde dat veel nieuwsgaring vastzat in een schier eindeloze cyclus van incidenten en negatieve afwijkingen, stoelden selectieprincipes vaker dan hem lief was op routineus formuledenken: de toegewezen kolommen of de vaste anderhalve minuut zendtijd.

Een ruime twintiger was hij dan toch banketbakker geworden – het beroep dat hij in het laatste jaar van de basisschool op een papiertje had geschreven toen hem naar zijn ideale beroep was gevraagd. Als verslaggever was de voice-recorder of het kladblok de spatel waarmee je een fijn laagje fondant smeerde over de droge taartjes van soms

nietszeggende bijeenkomsten, conferenties en presentaties. Je kon nieuws maken als het er niet was. Een opwekkende presentatiestem met zingende bassen en een herkenbare dictie zou werken als *ducttape* voor het binden van luisteraars en onderbouwde zijn waarde als waarnemer. *It's a wrap*.

Hij besepte dat oudere verslaggevers, als kinderen in een kring, elke dag hoopten op de komst van een anomalie, iets ongewoons om over te berichten – zoals een overstroming, een debat vol hatelijkheden of een fabrieksbrand zonder slachtoffers. Dat was alleen niet zijn beloofde land.

Wachten bij een grote, groen gebeitste paneeldeur totdat het een hoogwaardigheidsbekleder betaamde drie zinnen in de microfoon te spreken, leek hem werk dat slechts beperkt houdbaar was. Je werd een vliegenreder. De registratie van het nieuwsfeit was op zich goed werk, maar de betekenis ervan verband geven leek Lora een dienstbetrekking. Gewaarwording had een kennisanker nodig dat het observatietentje in de grond fixeerde; het moest een volgroeide eik zijn met een eeuwenoud wortelstelsel.

Het cowboypredicaat dat bij zijn vrije beroepstitel hoorde, voelde als een jaarprijs en leek hem vergankelijk. Een politieperskaart had hij na zijn afstuderen niet bij zijn beroepsvereniging besteld; zijn journalistendiploma kwam niet in aanmerking voor een mooie zilveren lijst. Hij zou zijn betrekkelijke recht van spreken niet aan de wand hangen, zoals in Amerikaanse films en detectiveseries gebruikelijk was.

Wat hij was en wat hij kende, leek hem op dat moment ondergeschikt aan wie hij nog kon worden – het officiële A4'tje niet meer dan een rijtje kweekzaden in zijn tweede of derde veredelingsrapport. Het was geen zelfontkenning, valse schaamte of een psychisch destructieve neiging, geen reactie op een minderwaardigheidscomplex of frustratie.

Wellicht kwam zijn bagatellisering van de prestatie doordat het behalen van het papier hem uiteindelijk minder moeite had gekost dan hij had vooraf had verwacht – hij was blij met de vrije titel, maar de bijpassende identiteit knelde.

Lora had in zijn studiejaren meer geleerd over zichzelf dan over het schrijversvak en trok in Amsterdam op met jonge juristen die zijn oordeelkunde of rede minder als legitimatie waardeerden. De wereld was groter, veelomvattender en bevatte meer waarheden. Hij voelde dat hij verder moest, meer kennis moest vergaren om zijn omgeving te begrijpen. Lora kon het gewijde weten toegewijd spelen, in zijn rol als jonge journalist. Maar hij kon zich nog niet altijd verplaatsen in het gevoel dat aan de dialogen in het scenario ten grondslag lag. Hij bracht het bot, soms zonder te graven.

Berusting hierover na de academie, de acceptatie van doelloos geleuter en nieuwsiteraties, bood een tijdelijk status quo, maar greep hij niet aan om de poort naar herhaling te openen. De belofte van een veilig, geordend leven daarachter kon de *Wanderlust* smoren en het verlangen naar het ervaren van het onbekende verminderen. Een kritische, oplettende grondhouding zou daardoor inslapen, gelatenheid als opmaat tot gemakzuchtigheid.

Zijn interpretatie was anders en intens, begon elke dag onafgemaakt. Hij was geen nieuwsgager, maar verzamelaar van betekenis. Hij schreef niet om te weten wat er gebeurde, maar om te begrijpen wat het deed met de orde der dingen.

Hij jaagde op wat nieuws mogelijk maakte. Dat bood grond voor een verhaal van duizend nachten, waar stille liefde, ruzie om niets en verdriet op een verlaten perron elkaar afwisselden. Maar het prikkelde ook zijn theoretische denktrein om een volgend station te bezoeken. De dag na de nacht kwam, of hij nu wilde of niet. Hij moest opstaan en verder reizen. Anders begon de volgende dag zonder hem en miste hij wat hij niet kon missen.

Nieuws zag hij vanuit de hut in de boom. Op elke mijlpaal kon hij klimmen, al was het maar voor even, om een moment van een ander uitzicht te genieten.

Natuurlijk had hij met zijn vingers over de voorgedrukte letters gestreken, aan het papier gevoeld en de inkt op het document dicht aan zijn neus gebracht. Het was een maanlanding.

De papierdikte van zijn journalistendiploma schatte hij bij ontvangst op zo'n driehonderd gram, de drukwijze leek hem *offset*. Alleen zijn signatuur en de handtekening van de directeur waren met de hand toegevoegd.

Hun laatste contact gaf Lora het vermoeden dat zijn inschrijving een hogere rangorde had dan zijn uitschrijving. Het papier zelf was als een ongedecoreerde, witte soepkom, gevuld met schrale partjes vlezig calvinisme die de Nederlandse matigheid representeerden. Prestaties van de geest vierde je met enige reserve: voor aardappeleters was 'gewoon' goed genoeg.

Het plaatsen van zijn handtekening op het document voelde als het einde van een begin. Hij sloot een poort en opende een nieuwe horizon. Toen hij aan de beurt was, wachtte hij drie seconden voordat hij de punt achter zijn signatuur zette; een kernachtig leesteken dat de lotgevallen van zijn studie jaren als afgeronde hoofdstukken uit zijn jeugd verzegelde. Na enkele gesprekken met docenten, wat voordrachten en een glas rode wijn, voelde Lora bij het verlaten van de draaideur een brok in de keel – de koker met het diploma stevig in zijn rechterhand. Het leek alsof zijn amandelen waren opgezet en links en rechts tegen de spieren in zijn hals drukten.

De navelstreng die hem had gevoed bleef gevoelloos en het doorknippen ervan deed geen pijn. Maar toen hij de bloedstroom beëindigde, een plechtige stap uit de draaideur nam die hem jarenlang naar de plicht en orde had geleid, bleef de beoogde verlossing uit.

'Goedendag' zeggen tegen de weegschaalwakers was afscheid nemen van het boekdeel met enkele van zijn mooiste en leukste geschiedenissen.

Aan de academie had hij zijn betere wezen ontmoet, vrijgemaakt van belemmerende vooroordelen die soms stiekem, dan weer luid waren. Juichend had hij *Galatea* op de lippen gezoend, haar imperfecties omarmd; elke kus of aanraking een ode aan haar zinnelijkheid en karakter. Maar hij had ook hardop gevloekt om de dure plichten en hun volhardende getrouwen. Eenmaal los van die programmatie, werd groeien weer een zoektocht vol onbedaarde vrijheden. De belofte van nieuwe ontdekkingen – een voetmars naar Santiago – liet zijn gevoel van ontheemding niet snel verdwijnen.

Hij was de jonge nieuwsrekrut die hij kon zijn. Het grote bos had hij op handen en voeten verkend; met de neus in de aarde als een varken, het hoofd recht, de blik breed, de oren wijd open en de rug af en toe in de modder tegen de jeuk van parasieten; ongeziene opportunisten die zich als teken aan zijn huid vastklemde.

De onbestemdheid bleef in hem, alsof de belofte nog niet was ingelost. Hij versloeg het eindmonster, behaalde een nieuw *game level* en kwam opnieuw op de startlijn – voor zich een donker, schijnbaar ondoordringbaar woud. Om de volgende horizon te bereiken, moest hij verder trekken, met pen en notitieblok zijn strategie uitvogelen en de weerstand van de voorlaatste kluisbewaarder doorbreken. Daarna kwam hij op een onontgonnen landje, waar hij als beloning een kist met het ultieme superwapen mocht openen: een schop.

De officiële beroepstitel 'journalist' had hij na zijn afstuderen één keer als legitimatie gebruikt, in de Mexicaanse jungle in 2001, op de grens van de staten Campeche en Chiapas. Op rondreis door het Mexicaanse platteland, was hij onverwacht gestuit op een colonne militairen die hem hadden aangehouden bij een wegversperring met prikkeldraad, aan weerszijden van de weg terreinauto's die waren uitgerust met een mitrailleur.

Zijn beroep was destijds in zijn ogen een nuttig toevoegsel geweest, een die voorkwam dat zijn reistas uit de kofferbak moest of dat hij al te hardhandig werd gefouilleerd. Hij had het zinnetje in het vliegtuig uit zijn hoofd geleerd in het Spaans: ‘*Soy periodista de Holanda y disfruto de la cultura maya.*’

Het voorval had indruk op hem gemaakt. De soldaten die hij om zich heen zag, met vijf legertrucks waarschijnlijk een heel peloton, droegen doorgeladen M16’s voor de borst, hadden hem aangekeken alsof er een schietschijf op zijn T-shirt was gedrukt. Lora trof in de gezichten van de militairen een vermetelheid en agressie die hij niet eerder had ontmoet. Iets of iemand zou hen die grondhouding doen aannemen, de bedreiging blijkbaar zo groot dat ultieme waakzaamheid bij het *road block* was vereist en de mannen verdacht waren op elke beweging.

De Mexicaanse officier die het paspoort van Lora bekeek, hij dacht majoorstrepen te herkennen op het uniform, had een barse, onvriendelijke toon. Hij dwong Lora Spaans te spreken, wat hem na wat lessen aan het *Instituto Cervantes* wat jaren eerder nog aardig lukte. De officier had het gezicht van Lora secondenlang bestudeerd, de donkere *Ray-Ban Wayfarer* op de neus, maar had na bestudering van de gegevens en een vraag over de eindbestemming begrepen dat Lora redelijkerwijs geen handlanger van de communistische *Zapatistas* kon zijn. Erna was dankzij een kort bevel en een dwingende handbeweging de prikkeldraadversperring door twee soldaten van de weg gehaald, had Lora de *señor* kort bedankt en had hij de rechtervoet rustig op het gaspedaal gedrukt.

Op het moment dat de soldaten kleine gestalten werden in de achteruitkijkspiegel had hij de waterfles aan de mond gezet en naar de flonkerende broeilucht boven de kaarsrechte weg in de verte gestaard die hem tot de kustplaats *Chetumal* zou leiden.

Lora voelde dat hij geluk had gehad. De grenszone in de jungle van *Campeche* betrad hij met een vredig, democratisch ordeningsbesef als maatstaf, maar was als norm na minuten onmachtig gebleken tegen het recht van de sterkste. Er be kroop hem het gevoel dat hij was ontsnapt aan een episch drama, de willekeur van machtswellust of stiekeme corruptie – in de jungle was een vuurwapen rechter en scherprechter tegelijk.

Hij wist dat zijn hoedanigheid als journalist op het platteland een breekbaar herkenningsteken kon zijn in de ogen van de ontvanger. Het beschermen van Artikel 19 uit de Mexicaanse grondwet, dat journalisten en demonstranten van geweld moest vrijwaren en hun onafhankelijkheid en expressie moest garanderen, was in de militaire praktijk in de jaren voor zijn reis een papieren grootheid gebleken. Er waren meerdere journalisten, lokale politici en agenten vermoord in de dorpen die hij gedurende zijn rondreis was gepasseerd.

Je moest hopen dat de majoor goed had gegeten, tevreden was over zijn salaris, geen fysieke malheurs ervoer, de junglehitte goed verdroeg en drie keer per week werd geholpen bij het uitstoten van ejaculaat.

Vijftien kilometer verderop was Lora uitgeput bij een klein gehucht langs de weg gestopt. Er was niemand op straat. Hevig transpirerend door de tropische hitte en de opwinding had hij de auto geparkeerd onder de schaduw van wat bomen. Hij was uitgestapt, had zijn kletsnatte T-shirt uitgedaan, uit de tas een handdoek gepakt en had een moment plaatsgenomen op de rand van de kofferbak – zijn hoofd rustend in zijn handen en de handdoek in zijn nek. De hitte was intens in een auto zonder airco. Het lauwe flesje met *Aqua de Sandia*, een watermeloendrankje dat hij bij vertrek uit het hotel in Palenque cadeau had gekregen, was in tien ferme teugen leeg. Erna had hij een schoon shirt uit de tas gepakt en wat minuten loos voor zich uitgestaan, lang genoeg om de pokdalige gezichten van enkele soldaten achter hun schuin gedragen wapen te herbeleven.

Lora begreep door het incident beter wat een aanhoudende, emotionele belasting, die zijn grootouders en alle andere Nederlanders tijdens de Duitse bezetting hadden moeten betalen, hen mogelijk werkelijk had gekost. Het was een aderlating die ontstond doordat bloedzuigers, eerst eentje en daarna honderden, het leven uit je zogen.

Nadat hij de schemerzone in zijn brein had uitgezet en weer helder zag staarde hij naar de tekst *Zona Arqueológica Maya* op de bast van een enorme boom – met grote halen witte verf op een gelakte bruine plank. Hij pakte de landkaart, maar vond de locatie er niet.

Het biologeerde hem. Hier was een Mayaans monument dat mogelijk geruisloos en onaangeroerd stilstond in de tijd. De wandeling naar het overblijfsel erna was amper vier minuten lang geweest. De archeologische locatie was een luchtgat in de jungle met een vierkant bouwwerk dat, overdadig overwoekerd met gras en struiken, een verloren eldorado leek, met een half vergane tempel die de millennia slecht had doorstaan. Lora hervond er al na minuten zijn innerlijke kalmte, keerde terug in de rust die hij had gevoeld toen hij boven op de hoogste tempels van *Chichén Itzá* en *Palenque* over de boomkruinen van de jungle heen keek. Het uitzicht was majestueus. De zon scheen, had geen voorkeur en oordeelde niet.

Teruggekeerd bij zijn Japanse huurauto vierden spelende kinderen zijn komst met een onrustige dans die hij in meer dorpen langs de weg had waargenomen. Lora begreep dat hij in kinderogen leek op een rijdende portemonnee, uit een fantasieland waarvan ze de naam niet zouden onthouden. Onderweg door de staat *Quintana Roo* was hem een gordeldier aangeboden, bewogen lauwe blikjes Cola langs het raam als hij moest remmen voor gevaarlijk hoge verkeersdrempels en hielden kinderen hun hand op bij elke foto die je van hun dorpsomgeving maakte. Hij had de kinderen onder de bomen zijn laatste mueslireep geschonken en was ingestapt.

De oppergod *Chac*, de schepper van het Mayaanse leven, keek naar het tafereel vanuit de jungle en knikte – twee jaguars zittend aan zijn zijde. Lora zou de azuurblauwe Caraïbische Zee nog dezelfde avond zonder belemmeringen bereiken.

De wereld wenkte Lora zoals Sarepta dat in zijn kindertijd had gedaan: een groot, braakliggend terrein met eeuwenoude eiken, kastanjabomen en dichte bosschages die als eilandjes op het terrein lagen. Als kindervorser had hij aan de noordkant drie zakken kleingeld opgegraven die volgens de wijkagent door een gehaaste overvaller waren verstopt. Hij trotseerde de wildernis, moest zoeken om te vinden en kwam thuis met een verhaal dat groter was dan hijzelf.

Hij koos de journalistiek zoals hij als jongen in de duinen bij Bentveld leerde kijken naar de taal van de grond: niet naar konijn of vos, maar naar wat ze achterlieten – hun sporen. Een afdruk in het zand, scherp aan de rand, nog niet ingestort, vertelde hem of een ree daar zojuist was overgestoken. Soms was hij te laat. Soms te vroeg.

Nieuws werkte net zo. Het lag niet voor het oprapen, maar openbaarde zich in kleine verschuivingen van plaats, ruimte en tijd. Hij geloofde dat alles in het leven een spoor trok – en dat je dat zichtbaar kon maken. Wie zorgvuldig keek en geduldig bleef, zag het verloop van een ontwikkeling ruim voordat het feit dat eruit voortvloeide zich aandiende. De knal kwam na de flits. Maar wie te snel wilde begrijpen, vertrapte het bewijs onder zijn eigen gewicht. Dan bleef er op de grond niets over dan plat, vormeloos duinzand – je voeten zakten er doorheen.

Al gedurende zijn academietijd werd zijn zoektocht ingebed in een denksysteem en een maakproces. Kijken kreeg een kader, graven een doel. Gelijkgestemde padvindere verknoopten levens, visies, stemmen en angsten nadat ze met een vuursteen het kampvuur hadden ontstoken. Het was niet per se een vriendschap uit gemak, maar een verbond om vaste denkkaders tegen het licht te houden en gemeenschappelijke uitkomsten uniform te realiseren.

In de biotoop had ieder een functie: ideeënmaker, criticus, afbreker van illusies, bestuiver van nieuwe gedachten. Rond het avondvuur werd vanuit die rol stoïcijnse doorgevraagd – soms bruut en uit effectbejag, soms met oprechte nieuwsgierigheid, maar nooit zonder achting. Elkaar erkennen en legitimeren was een stelregel in een netwerk waarin men onderling afhankelijk was van energie, materie en informatie. Elk gebaar, iedere uitspraak, elk nieuwsspoor werd een les in hun gedeelde etude. Ze oefenden de werkelijkheid op elkaar tot zij zich plotseling prijs gaf.

Elk van hen wierp zo nu en dan een muntje in een Trevifontein en volgde het glinsterende metaal tot het de bodem raakte, in de overtuiging dat het gewicht ervan iets tastbaars voor henzelf en de anderen zou nalaten. Muntjes waren woorden, visies, gunsten en overtuigingen. Elke munt een spoor, een scharnier naar een reisdoel – de plus bij de min. Zo werd ieder tegelijk raadgever en tegenwicht, barometer van wat herinnerd of vergeten moest worden.

In die kring groeide zijn ware zelf. Hij leerde het ongemak van zijn eigen vervormingen onder ogen te zien en opende zo de weg naar het helen van oude wonden. Een scherpe diagnose was geen afweermecanisme, maar een oefening in vertrouwen – eerst in zichzelf.

Wie niet leerde kijken zonder oordeel, zag niets. Die existentiële kwetsbaarheid raakte een kern, spoelde hem schoon en maakte hem een geloofwaardiger verteller. Hij werd niet onkwetsbaar, maar ontnam anderen het wapen van veroordeling – zelfs als het kinderen van

dictators en oligarchen betrof die hun macht als natuurwet beschouwden. Autocraatjes waren er genoeg.

De kleine groep naasten droeg hij in zijn geheugen met zich mee als een zwart-witfoto in een medaillon – een verstild hoogtepunt van vitaliteit op een malle dag in mei. Ze vormden geen publiek en waren soms ver weg, maar behielden een stoel in zijn innerlijke adviesraad. Hij eerde hun kleur en hun waarheden, hun uitgesproken register, zelfs hun onhebbelijkheden – alsof alles in kapitalen was geschreven. Met hen liep hij lachend rond de Meiboom, sloot het lint elke ronde wat strakker om de paal. Hun huis was het tweede huis: stil en gelaten of vol herrie en rumoer – de plek waar een pleidooi werd geslepen, een levensles geboren, een vuige grap precies op tijd viel. Dan klopte alles, vielen ruimte, plaats en tijd samen in één cocktailglas.

Hij hoefde slechts aan een naam te denken om te weten waar hij vandaan kwam, welke emotie een eerste ontmoeting had gekleurd. Dan werd zijn hart stil, alsof iemand een hand op zijn schouder legde en zei dat het goed was. Het was een remedie tegen wat schuurde, een zalf die een uitslag, irritatie of een gebrek wegnam.

Gelijkgestemdheid was voor hem geen comfort, maar een kracht: een bezielde balans die hij als dagelijks brood meedroeg. Gedeelde geschiedenissen vormden knopen in een touwbrug, overspanden verschillen en droegen gewicht. Ze waren geen passanten, maar een mentaliteitsfamilie. Wat zij samen hadden beleefd bleef onderhuids werken. Bij ieder weerzien opende het hart zich opnieuw. Je liet de geschiedenis even rusten en arriveerde op een volgend station – waar oud en nieuw elkaar raakten.

Daar lag de balans: in een hoge hal met holle stemmen waar mensen elkaar terugvonden onder het bord van het *Meeting Point*. Er was altijd een volgend station.

Lora zag positieve en negatieve grootsheid als een bewustzijn dat schommelde tussen helder denken en verwarring, tussen wijsheid en dwaasheid. Een scherpzinnig, constructief brein dat niet werd gekweld door emoties of innerlijke strijd, kon hij meestal herkennen: het was aandachtig, aanstekelijk en was zichtbaar als energie in de ogen – een houding die de levendigheid telkens bevestigde.

Hoogbegaafdheid leek hem vaak ingetogen en speels; het grote weten werd eerder verborgen dan gedeeld en zocht geduldig naar gemeenschapsgrond in gesprekken met anderen, die zich na afloop duizend nieuwe vragen stelden. Daar werd het gesprek tastbaar als een nacht in de bungalowtent, de tent een stad van ideeën.

Hij zag het positieve brein als een ecosysteem: ogen als oceanen, longen als bos, handen en voeten als dragers van het geheel. De *lobus frontalis* reguleerde interne balans – denken, planning en gedrag – als een klimaatsysteem dat flexibel draaide met dag en nacht. In die ordening werden verbanden zichtbaar, lieten details zich modelleren en kregen creatieve patronen vorm.

Alles bleef onderhevig aan interpretatie. Juist het vermogen te twijfelen – een genereuze kracht – gaf mensen het gevoel dat ze leefden. Het maakte hen vrij en scherpzinnig.

Intelligentie had duizend gezichten: zij kon lachen of huilen, was profaan of pyromaan. Werkelijk oorspronkelijke gedachten waren schaars als zoet water. Meestal groeide een waardevolle gedachte uit een mozaïek van waarnemingen, herinneringen en reflecties, waarin emotie en feit samenvloeiden tot een coherent inzicht of een daad: een hernieuwde reproductie van begrip die zich telkens verdiepte.

Zo ontstond een duet van waarneming en reactie, een eenheid van intuïtie en rede, de tweeklank van denken en doen.

Zonder nieuwsgierigheid leidde intelligentie volgens Lora niet tot wijsheid. Kennis kon worden genegeerd, als een ongewenste gast worden uitgezet, emoties konden haar gijzelen en slimheid kon worden geveinsd. Weten werd pas wijsheid als gevoel en inzicht onbelemmerd samenvloeiden en de vuiligheid uit die symbiose was gebezemd. Zelfs als hij faalde, hield hij zich voor dat het inzicht in die fout hem vooruit zou helpen. Die gedachte leidde hem naar betere informatie; ze voelde als warmte, soms als een elektrische vonk, gedragen door een heldere grondslag: zijn gewetenslicht.

Weten vereiste geen esthetiek, maar consciëntie. Het aardde hem en voorkwam dat impulsieve neigingen uitmondde in redeloosheid of dat afkomst en geschiedenis hem richting een donker noodlot duwden. Er kwam altijd een moment waarop aan het rad van fortuin werd gedraaid. Pas als het rad tot stilstand kwam, bleek of de harmonie van een pianoakkoord de vingers uitnodigend magnetiseerde of dat een donkere manie je dwong fouten te bezingen in een treurlied over dood en verderf.

Albert Einstein en *Al Capone* waren tijdgenoten geweest, opgegroeid met de kennis van hun tijd in weinig opvallende arbeidersgezinnen. Capone had op z'n veertiende een lerares geslagen en werd lid van de *Five Points Gang*, terwijl Einstein de beste in de klas was en geïntrigeerd raakte door de onzichtbare kracht van zijn eerste kompas.

Een mooi brein was niet noodzakelijkerwijs aangeboren briljant. Mooi had duizend definities, net als intelligentie. Het brein van Einstein was door pathologen van de Universiteit van Florida onderzocht. Zijn hersenen waren niet groter dan normaal en wogen 1230 gram, maar zijn *prefrontale cortex* – waar werkgeheugen, abstract denken en oplossingen ontstonden – was veel groter dan gemiddeld. Je kon nooit reconstrueren of dat aangeboren was of zo was gegroeid door leerervaringen; interpretatie was alles. Het brein vergeleek, groepeerde en abstraheerde – of niet.

Dat gold ook voor Al Capone, die een patroon had leren hanteren. Onderzoek toonde aan dat hij op zijn tweeëndertigste een IQ van 95 had, wat overeenkwam met de mentale volwassenheid van een vijftienjarige en officieel laag-gemiddeld intelligent betekende. Maar desondanks bouwde hij tijdens de drooglegging, rond 1921, een illegaal stokerijnetwerk op in Chicago waarmee hij jaarlijks honderd miljoen dollar verdiende. Hij wist zich te vrijwaren van moordverdenkingen en creëerde een systeem van dreiging, smeergeld en loyaliteit. Misschien gaf het ontbreken van een geweten hem een scherpere vorm van weten – een slimheid gedragen door de kracht van een platte slaghamer. Capone werd uiteindelijk gepakt op belastingontduiking, iets triviaals in het licht van zijn werkelijke misdaden.

Lora geloofde dat elk brein in essentie positief en hoogstaand was, dat het zich wilde voeden met identiteitselementen – minuscule markers die zich als knetterende elektriciteit door de leidingen van de biologische flonkercentrale verplaatsten. Dankzij die energie betrad je je diepste wezen, kon je voelen en het gevoel tot weten en geweten promoveren.

Onafgebroken legden de hersenen nieuwe sporen aan en vormden verbindingen tussen neurale duidingsfabriekjes, waardoor zintuiglijke waarnemingen in golflengten tussen rood en blauw bewogen. Zoals de radiotelescopen bij Westerbork zich – nauwkeurig uitgelijnd en parallel aan de aardas – als één open hand op een hemelkwadrant richtten om gravitatiegolven vast te leggen. Met wat fantasie keek je naar het begin van de hemel en ontrafelde je materie natuurkundig.

Het menselijk brein was iets wonderlijks; het maakte tijd tot beleefde tijd. Breincellen leefden een leven lang met je mee. Hun stamverband nam af door overvloedige stress, prikkels en drank, maar dankzij hun elektrische dialoog herstelden ze zich, smeedden ze nieuwe verbindingen en stuurden ze de verstoorde leefmachine bij.

Lora vond dat betoverend. Ook de menselijke lever droeg dat reparatievermogen in zich. Het orgaan vervulde honderden functies. Als het beschadigd raakte kon het zijn eigen weefsel heropbouwen – met een koppige volharding die een salamander kenmerkte als de staart werd afgehakt.

In het beenmerg ontstonden dagelijks miljarden rode bloedcellen, machines geladen met hemoglobine, die zuurstof door de bloedbanen transporteerden en weer afbraken wanneer hun levensduur was verstreken. Het lichaam vernieuwde zich voortdurend, terwijl je leefde. Die naakte waarheden wilde Lora kunnen dromen – zoals de formules die naamvallen of breuken kinderlijk eenvoudig maakten, zijn aandeel daarin beklonken met vreugde of een lach. De clou moest een sprookje zijn; een vrolijk besluit dat een onsje zielsvrijheid bracht.

Hoewel zijn dagelijkse jacht en verzamelwoede draaiden om het vangen van waarheden, had hij ontzag voor de roerselen van zijn onderbewustzijn, die hem 's nachts in een riksja tussen fabel en parabel rondreden. In zijn droomslaap ontsproten machinaties uit het register van de firma *List en Bedrog*. Extravagante scènes waren samengestelde bidprentjes van hoop en succes en verbonden met zijn levensweg of het humeur van de dag. In zijn rolprent hingen goede en slechte loten aan dezelfde boom. Niets was wat het leek; in de slaap werd alles een palindroom; wat hij dacht, voelde en deed keerde zich om.

Het wezen van feit en fictie gold in principe voor ieder hetzelfde. Indrukken die in het brein waren gemarkeerd, werden in de slaap psychologisch vertaald tot een eigen werkelijkheid. De droom was een strandpaal, diep verankerd in het zand, zodat geen storm hem kon ontwrichten. Op een warme zomerdag klom je erop, via in het hout uitgehouwen treden en zag je na elke oogknipper een nieuwe Polaroidfoto. De lucht die je er ademde was vers en droeg de geur van zout over de huid van een schamheuvel; je oog volgde de plek waar de zomersproeten woonden.

Hij wilde dieper, beter begrijpen waarom hij telkens met *Michael Jackson* en *Diana Ross* op het zonnepad naar *Wonderland* danste, of mentaal verdwaalde in de klarinettenmelodie uit de openingstune van de film *Soldaat van Oranje*. Elke vraag die opborrelde probeerde hij te herleiden: tot een oorsprong, een geschiedenis, een verband. Het gaf richting aan zijn denken, bracht losse elementen samen.

Lora had het verklarende droomwerk van *Carl Jung* en *Sigmund Freud* gelezen. Rond zijn zestiende werd het duiden van dromen en nachtmerries relevant als lesstof, in een project dat het verschil tussen *begeerte* en *bedrog* onderzocht.

De paperbacks die hij bij De Slegte had gekocht en die alles leken te verklaren, stonden nog altijd in de boekenkast – nu op de tweede rij, achter een reeks biografieën.

Het tweedehands boekenwarenhuis was een oase in de winkelstraat en had zijn leesleven gevormd, met een kleine, glazen vitrine waarin zo'n vijf zeldzame boeken lagen – de bibliofile lekkermakers. Hij liep nooit voorbij zonder in het uitstalraam te kijken, soms zelfs naar binnen te gaan en de drukinkt op het papier van nieuwe uitgaven te snuiven, alsof dat de lakmoesproef was voor het bepalen van goede en slechte druk. Boven, op de eerste etage, vond hij links het wandrek over de Tweede Wereldoorlog, waar hij altijd iets nieuws ontdekte.

Goede boeken leken de energie van hun schrijvers te dragen, hun inborst een metrum dat als resonantie door je zielslandschap liep. Na het sluiten van het omslag hoorde hij soms hun gejuich en voelde hij het wezen van hun hoofdpersonage naast zich een sigaret roken of uitleg geven bij een onverwachte daad op de laatste pagina. Hij ontdekte redelijk snel of hij met hen naar bed ging of liever met hen in de woonkamer bleef.

Lora kwam er vrijwel elke week en had er in zijn eindexamenjaar *On the Beach* van Nevil Shute gekocht, voor het mondeling examen Engels. Leren in de boekentijd bracht het wonder van het geschreven woord.

Hij was nooit te jong, nooit te oud. Leunend tegen opgetrokken bovenbenen werd elke paperback een atlas die de verbeelding aanwakkerde. Hij zat in een onderzeeër en voer dagenlang door de diepten van wereldzeeën, op een planeet die nucleair was besmet en waar de mensheid langzaam ten onder zou gaan.

Jung en Freud werden nooit echte vrienden. Hun gedroomde weten droeg voor hem het karakter van een mozaïek, in opbouw naar een meer volwassen begrip. Onderdrukte verlangens, verborgen intenties en gemis keerden terug in zijn droomslaap, vermomd als wensbeelden.

Meestal bood de droom een herhaling van een magisch doelpunt, of een heldenrol in een reddingsavontuur. De entree van *Loïs Lane* viel samen met zijn liefde voor een meisje dat ongevoelig was voor zijn jongensachtige tamtam. Ideaalbeelden en angsten bewogen tussen loslaten en verlangen; ze sliepen als een kat aan het voeteneind totdat je wakker werd.

De ochtend bracht opluchting of een bedrukt gemoed, afhankelijk van wat bleef hangen. Een stervend konijn in de achtertuin kon de weerslag zijn van een week waarin alles tegenzat. Droombeelden vertaalden zich naar zijn dag, naar kleine stemmen die hem stuurden zonder dat hij ze altijd begreep.

Dromen waren weerklanken, resttonen die een mens een centimeter lieten groeien of een huilbui opwekten. Elke toon belichaamde een eigen stemming, maar de grondtoon keerde telkens terug. De slaap voerde hem naar hetzelfde grasveld, dezelfde club, dezelfde kroeg; *evergreens* die verdwenen, maar als mentale *landmarks* onverwoestbaar bleven. In de nachtdroom hervond hij berusting als de onrust zijn lijf regeerde. De dagdroom was haar proloog.